

בעין חרוד

עובדי עין-חרוד ותל-יוסף ניצלו את השכנות למחלבה, ומבלי לחשוש לעבודה שנתווספה בהגמעת העגלות עד לגיל של 5–6, ואף 7 חודשים, עטו על השלל הזה (שהוא כמעט בבי חינת הפקר) ובאו כנראה יפה על שכרם.

אין בכך משום גילוי בתורת ההזנה: בהור לנד, בדגמרק ובכל ארצות הגויים אין מאבי דים טיפה מהפסולת הזו, ורק אנו ה"עשירים", הצלחנו לארגן בצורה כה מוצלחת את ייצור החמאה והגבינות — עד להפיכת החובצה ומי הגבינה למטרד לבעלי המחלבות ולעובדים בהן. זוהי כמוהן הערת-שוליים; התעכב על כך ביתר אריכות טישמן בחוברת 40 של "משק הבקר והי חלב".

אילו הם המרכיבים, שבפסולת זו שערכם כה רב בתזונת בני-הבקר — פרט לחלבון, סוכר, שומן ומינרלים? לא כאן המקום להתעכב על כך, אולם על דבר אחד מן הראוי בכל זאת להצביע: כנראה שבתהליך החמצת השמנת ובתהליכי ההתגבנות מתעשרת הפסולת הנ"ל באנזימים שיש להם השפעה טובה על פעולת איברי העיכול. ויש לשער שבניצול יעיל של כל תוצרת לוואי זו אפשר היה גם לחסוך טונות רבות-רבות של מזון מרוכז ברפתי בני-הבקר; וכדאי להתעכב באופן מיוחד על בעיה זו ולדון בה.

בביקורי במשקים בזמן האחרון הנני מתעניין באופן מיוחד גם בשאלת הרפד. אני ממשיך להתפעל מהאיוורור המצויין והנוחיות, בהם זוכה הבקר בסככות, אולם מטרידה אותי באור פן מיוחד שאלת שמירת הניקיון בתנאי דיור אלה. ובאופן מיוחד הרי חריפה שאלת זו בשנה זו, כשאזורים נרחבים נפגעו זו הפעם השלישית בבצורת.

הסתכלתי בפרות שבסככות עין-חרוד והן נראו בעיני נקיות יחסית, אף על פי שלא הב- חנתי כמעט ברפד קש כל עיקר. בעודי מהלך לאורך הסככה ראיתי עגלה עמוסה שקים שנכ- נסת פנימה ושיערת שיערתי שפזורים לפזר נסורת או שבבים מהנגריה. מתברר שעובדי עין-חרוד שעו

לא סרתי הפעם שמה לשם הסתכלות בעדר. בטיילי בעמק נודע לי על פתיחת ועידת הקיבוץ המאוחד בעין-חרוד ונתעורר הרצון לראות מי ומי הבאים כיום לוועידה זו וכיצד עורכים אותה בכפר. נשתהיתי במקום, וכאילו דרך-אגב ערכי תי למחרת היום סיור בזק ברפתים בחברתו של סורקין. על אף היותו ציר בוועידה, נתפנה בכל זאת לשעה קלה והדריכני בסיורי זה.

מה ראיתי ומה למדתי?

ראשית, עלי להודות שזו לי הפעם הראשונה שנכשלתי קשות בהערכת גיל בני-בקר (עגלות ועגלים) לפי מראה עיניים. בדרך כלל נוכחתי שטביעת העין שלי לגבי קביעת גיל בני הבקר חדה למדי והטעויות שלי, לכאן או לכאן, נעים בגבולות שבוע, או שבועיים לכל היותר. והנה הפעם, למרבה הבושה, כשהסתכלתי בעגלות ובעגלים לגיליהם השונים (עד לגיל של שנה), נמצאתי במצב של בדאי, כי הטעויות בקביעת הגיל חרגו לחלוטין מהתחומים שהייתי רגיל בהם. בקיצור: כשהצבעתי על עגלה מסויימת ואמרתי "זו בת 7 חודשים", זיכני סורקין ב"תי קון" קטן ואמר — "היא בת 5½ חודש". לאחר "ניחושים" נוספים מסוג זה, קשה היה לי להר דות בכשלוני וניסיתי לעורר ספקות לגבי זיהוי העגלות לפי הזיכרון. אולם — אין רחמים בדין — לאחר עיון בספר העגלות וזיהוי אחדות מהן לפי התוויות נאלצתי להשלים עם תבוסתי.

התחלתי להתעניין בפרטי ההזנה והטיפול ונדימה לי שגיליתי את סוד שיגשוגם של בני הבקר. על גודל המנות של מזון מרוכז לא שאלתי, כי ידעתי מאז ומקדם שסורקין הוא חסיד של מנות השפע, וביתר דיוק — מנות ללא קיצוב, כלומר — תהנה לה העגלה כאוות בני המעיים שלה. אולם, הפעם הבחנתי בעגלות גדילה מזורזת שלא הייתי רגיל בה כלל, ונוסף לזה הופתעתי לטובה מברק-הכסות — כאילו זה עתה עלו מן הרחצה. ובכן, החידוש שבהזנה היה הפעם מין "פסולת", רחמנא ליצלו, שבאר- צנו היא מוצאת את דרכה לתעלות הביוב, והיא — החובצה ומי-הגבינה ממחלבת תל-יוסף.

ביעור השחפת, על תקוותיו ואכזבותיו גם יחד. ולאחרונה — הפילוג וחלוקת העדר, שהצריכו הסתגלות לתנאים חדשים ולכוח התמדה, על אף הכל.

וכיום — סורקין אינו מוכן לוותר על מיכסת יום עבודה מלא בענף, ויש לי הרושם ש"מיכסת" זו היא מעל לנרממה של צעירים ממנו בהרבה שנים; הוגד לי שהוא ועוד עובד (או עובדת) מצליחים להשתלט על כל העבודות הכרוכות בהזנה, טיפול וכ"ו של העדר כולו (למעלה מ־300 ראש), פרט לחליבה. ולמעשה גם כל העיסוקים, הנובעים ממישוק הענף, מוטלים על שכמו. אכן נאמנות וכושר ביצוע למופת.

אולם סורקין זכה גם בחברים למקצוע (במש"ק), שגם בהם דבקו נאמנות והתמדה, הראויים לחיקוי.

ארשה לעצמי לצטט משפטים אחדים מחר ברת 480 של "בקיבוץ" (מ־13 ביולי 1960): "מה שמציין את ענף הבקר בעין־חרוד היא העובדה, שחברים ותיקים אינם עוזבים אותו, וזה הודות להתמדה ולהכרת ערך העבודה... ואף קשישים ביותר ממשיכים בעבודה. הבה, הסתכלו בטבלת המספרים המאלפת:

הרכב קבוצת הרפת

מגיל 65—70 שנה 1 עובד (!) (נא לנחש — מי זה?).

מגיל 55—60 שנה 2 עובדים (אסור לנקוב שמות, כי בצוות משתתפות גם בחורות).

מגיל 45—50 שנה 3 עובדים.

מגיל 30—35 שנה 2 עובדים.

מגיל 18—25 שנה 3 עובדים.

מגיל 15—18 שנה 2 עובדים.

והנה גם נתונים על הוותק בעבודה

30—40 שנה — 3 עובדים.

15—20 שנה — 4 עובדים.

3—5 שנה — 2 עובדים.

שנה אחת — 2 עובדים.

ברוסיה נהגים להעניק מדליות לעובדים נאמנים ומתמידים במקצוע כלשהו, כן מזכים אותם בתוארים שונים. אצלנו — ספק אם אמצ"ע עים מסוג זה עשויים לשמש כוח מדרבן בקי"דום העבודה והיצירה במשק הלאומי שלנו;

להוראות ארגון הזבלנים בישראל ומשתמשים בלשלת עופות יבשה כרפד. הוגד לי ע"י סורקין שנסיונם עד עתה ברפד מסוג זה הוא טוב למדי; כושר הספיגה של הלשלת היבשה הוא די גבוה, ואין מתהוות שלוליות שתן במרבצן של הפרות. על כל פנים, בשעת חירום, כשמלאי הקש הוא מצומצם מאוד, מצאו בלשלת תח"לף מתאים לחודשי הקיץ ואת הקש שומרים לעונת החורף. וכששאלתי את סורקין מי עוזר לכם באיסוף הלשלת ומילוי בשקים — ענה בפשטות: "לא דרושה לנו שום עזרה, אנחנו עושים זאת בעצמנו".

וממילא, עם עובי את עין־חרוד, התחלתי להרהר בזה הוותיק משה סורקין, שעד היום אינו נרתע בפני משימה זו או אחרת, בה הוא נתקל בעבודתו רבת־השנים ורבת התלאות בענף הבקר. ומאליהם עלו זכרונות מפגישות, משיחות ומ"כאב־ראש", שלעתים גם אני הייתי חש בהם. יתכן שאסור לגלות ברבים את הסוד, לכן ינחש לו כל אחד את גילו של ותיק זה בעקיפין; למעלה מ־40 שנה שומר הוא אמונים לבוקרות, ובשעת רצון ודאי יספר על כל הרפתקאותיו בקאריירת הבוקרות שלו.

ניסייתי פעם להפתיעו בוותק שלי בענף וסייפתי לו שזכיתי להיות בין סוללי הדרך הראשונים ל"מחלבת תנובה" בת"א, כשהייתי שולח מדי לילה מבין־שמן 2 כדים מלאים (לא תמיד) חלב, טעונים על חמורו של אחמד. אולם מיד נוכחתי שלא הפתעתיו כלל, כי הוא הוא שהקידימני ופתח את שערי חיפה לחלב עברי מקבוצת טירה!

רבים אבני־הנגף שנתקל בהם, ואחרים במי קומו ודאי שהיו נוטשים את הענף ונאחזים בתפקידים אחרים, נוחים יותר. נתיב־היסורים של חדר "הגזעי" בארץ ידוע למדי לוותיקים, ובמוחי נחרת הרושם שעין־חרוד נתנסתה באור פן מיוחד קשה בכינון ענף זה. שמורה בזכרוני ה"טרגדיה" של העדר הטרנאנסילבני (אם אין זכרוני מטעני הרי בגורלה של רחל נפל לשאת בפורענות זו) וכל שאר הקשיים והאסונות בכי"דן עדר אמהות יציב. פרק מיוחד הוא ענין

ביקור בעין המפרץ

טמצם לשימון בלבד, אחת לשבוע. התחמיץ נזרק ישר לתוך קרונית התלויה על פס ברזל, ולאחר שהקרונית מתמלאה אפשר להסיעה על-פני הפס הזה לאורך כל הסככה, לשם חלוקת התחמיץ באיבוסים.

עם ריבוי מיכלי-התחמיץ הזקופים (המגדלים) וצמצום מנות המספוא הירוק הטרי, הרי מתקבל על הדעת הכנסת שיכלול זה למען הקלת עול העבודה. אמנם התקנת פורק התחמיץ תגדיל את ההשקעה ב-3000 ל"י (בקירוב) לכל מגדל, אולם בידענו את הקשיים בעבודה ברבים מהמשקים הקיבוציים, יש לנסות ול"הקריב" קרבן כספי נוסף, תוך תקווה ששיכלול טכני זה יצמצם פה ושם את מספר המואסים ברפתנות-בוקרות.

ולאחר סיור במיתקנים וברפתים הוקדשו שעות מספר לשיחה על בעיות הענף בכללותן.

מקומו של הענף במשק

ההתלבטויות בשאלה זו ידועות לכל; הן החריפו באופן מיוחד בשנים האחרונות; ולא משק אחד הועמד בפני ההחלטה הגורלית: לקיים את הענף או לחסלו.

סיפר לי הח' גל שגם בעין המפרץ הופיעו לפני כ-5 שנים מקטרגים על ענף משק החלב ורק בקושי עלה בידו למנוע קבלת החלטה על צמצום או אף על חיסולו של הענף. בביקורי זה נתכבדתי בחוברת קטנה שמכילה את הסיכור מים והסקירה על הבקר בחמש השנים האחרונות (תש"ט-ו-תשי"ט). דר"ח זה הוגש למזכירות המשק בסוף מרץ 1960 וממנו למדו הכלכלנים של המשק שה"שנסה" (הזדמנות) האחרונה שניתנה לנושאים בעול הענף אמנם הצדיקה את עצמה ונסתיימה בהצלחה מלאה, על אף אבני-הנגף המרובות שנתקלו בהן במערכה זו. אדגים להלן אילו טבלאות מחוברת הסיכומים כדי שהעובדות תדברנה בעדן, ואסתפק בהערות הסברה מעטות ככל האפשר. קודם כל נציין בהתפתחות התנובה הממוצעת במשך השנים תש"ט-ו-תשי"ט:

ביקץ שעבר, בטיילי עם עובדי "און" בשעת מילוי תפקידם, נודמן לי ל"הציץ" גם בעדרו של עין המפרץ. תוך שיחה חטופה עם אנשי המקום נמסר לי שהם עומדים להתקין בקרוב פורק-תחמיץ אוטומאטי, שהוזמן מארצות הברית. ביקשתי שיודיעוני בבוא המועד ואמנם הח' זאב גל שמר על הבטחתו והזמינני לביקור, כדי לראות בהפעלתו של המיתקן.

אספר איפוא קודם כל על השיכלול הטכני הזה; ובוודאי שלא אסתפק בכך, כי בהזדמנות זו היה באפשרותי ללמוד משהו על בעיותיו של הענף בעבר ועל מצבו כיום.

על פורק-התחמיץ קראתי לא מעט בספרות המקצועית הלוועזית, ואף על פי שאין אני נמנה עם הבהולים אחרי חידושים טכניים וה"מיכונים" למיניהם, הרי התפלאתי על התאפקותם של חסידי הייעול במשקיננו, כי התרשמתי מתיאור המיתקן הזה שאמנם מביא הוא הקלה רבה בעבודה, שאינה מן הנעימות ביותר.

פורק-התחמיץ שהותקן במגדלים שבעין המפרץ מתואר להלן לכל פרטיו בתמונה מאירה עיניים, והנני פטור איפוא מהרחבת הדיבור על שאלות טכניות. בשעת ביקורי רציתי לשמוע מהי ההתרשמות של העובדים מהשיכלול הזה, וכן ביקשתי שתודגם לפני הפעלתו. עובדי הענף מעידים כולם ובפה מלא שהמיתקן "חוסך להם הרבה כוח וזיעה". אין עוד צורך לטפס ולעלות במגדל, להזיע בו מדי יום ביומו; "לוחצים על כפתור" והאוטומט פורק טונה תחמיץ במשך 10 דקות. הטיפול במיתקן שבפנים המגדל מצ-

ולעת-עתה די לנו בעצם מציאותם של יחידים (ולא מעטים), אשר בכוח צו פנימי ותביעה נפשית ממלאים תפקידם בנאמנות ובהתמדה, שישמשו מופת חי למשמרת המתחדשת בענף שלנו.

ויסלח לי הח' סורקין שבעקב סיורי הקצר הפעם השתלשלו הרשמים כך, שהביאוני לספר בשבחו, בפומבי, בלי נטילת רשות ממנו.

יעקב